

**Centrum pro výzkum veřejného mínění
Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.**

Jilská 1, Praha 1

Tel./fax: 286 840 129

E-mail: milan.tucek@soc.cas.cz

Názory občanů na drogy – květen 2012

Technické parametry

Výzkum:	<i>Naše společnost, v12-05</i>
Realizátor:	<i>CVVM, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.</i>
Projekt:	<i>Naše společnost – projekt kontinuálního výzkumu veřejného mínění CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i.</i>
Termín terénního šetření:	<i>7. – 14. 5. 2012</i>
Výběr respondentů:	<i>Kvótní výběr</i>
Kvóty:	<i>Region (Oblasti NUTS 2), velikost místa bydliště, pohlaví, věk, vzdělání</i>
Zdroj dat pro kvótní výběr:	<i>Český statistický úřad</i>
Reprezentativita:	<i>Obyvatelstvo ČR ve věku od 15 let</i>
Počet dotázaných:	<i>1042</i>
Metoda sběru dat:	<i>Osobní rozhovor tazatele s respondentem</i>
Výzkumný nástroj:	<i>Standardizovaný dotazník</i>
Otázky:	<i>OB.43, OB.46, OB.47, OB.48, OB.49, OB.50, OB53</i>
Zveřejněno dne:	<i>15. června 2012</i>
Zpracoval:	<i>Milan Tuček</i>

Květnové šetření CVVM se mimo jiné zaměřilo na problematiku drog a jejich užívání v České republice. Výzkum v tomto ohledu zjišťoval, zda a nakolik občané vnímají současnou situaci z hlediska užívání drog jako problém v České republice jako celku a specificky v místě jejich bydliště. Dále se zabýval tím, zda se podle mínění veřejnosti instituce v České republice věnují drogové problematice přiměřeně nebo nedostatečně, případně naopak přílišně. Svoji pozornost šetření také zaměřilo na to, nakolik přijatelné či naopak nepřijatelné je užívání některých legálních i nelegálních látek majících psychotropní účinky. Dále bylo zjišťováno, jak dalece by se mělo trestně stíhat užívání, výroba a prodej měkkých resp. tvrdých drog. Tyto otázky byly položeny v podobném rozsahu před dvěma lety také v květnovém šetření Naše společnost. Letos byly doplněny otevřenou otázkou zjišťující, které skupiny obyvatelstva jsou drogami nejvíce ohrožené (možnost tří odpovědí).

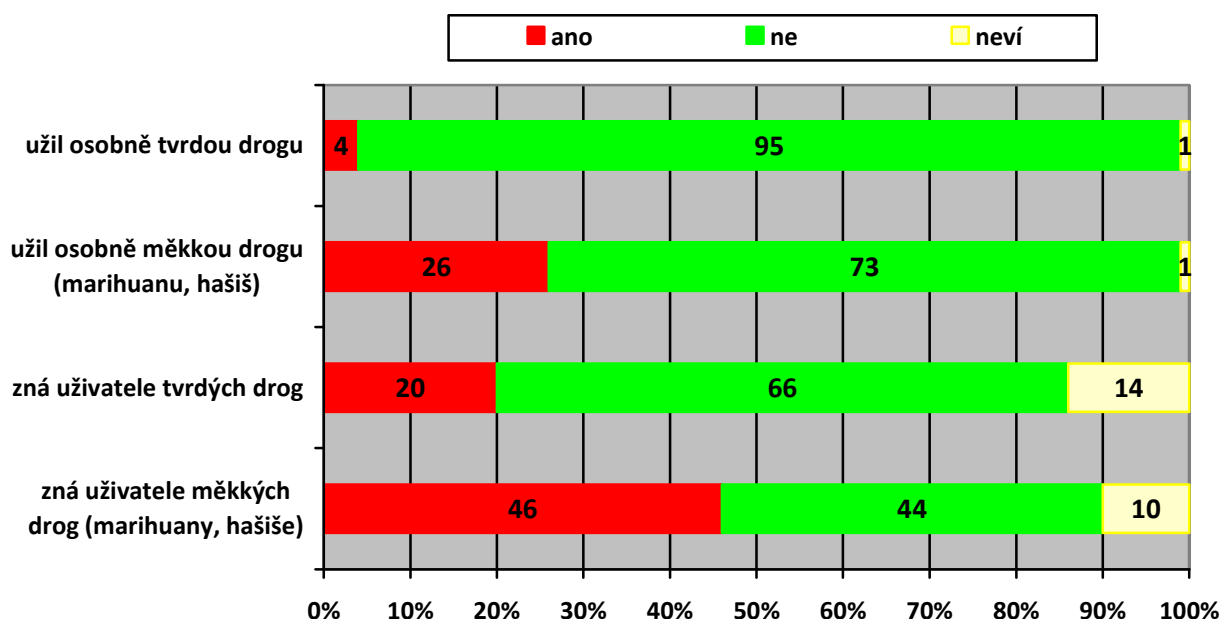
Blok otázek byl zakončen dotazem na zkušenosti s užíváním drog, jak nepřímé (osobní znalost uživatele či uživatelů drog), tak přímé (vlastní zkušenost s drogou či drogami).

Stejně jako v předložské zprávě musíme zdůraznit, že výsledky odpovědí v otázce zjišťující vlastní přímou zkušenost s konzumací těchto vesměs ilegálních látek nelze v žádném případě brát jako statistiku rozšíření užívání drog nebo dokonce drogové

závislosti. Navzdory přísné anonymitě výzkumu na takovou otázku ne každý respondent bude ochoten odpovídat po pravdě. Na jedné straně část respondentů může z pochopitelných důvodů takovou zkušenost zatajovat, ale na druhé straně, byť nejspíše méně často, se lze setkat s opačným případem, kdy lidé z nějakého důvodu (například kvůli autostylizaci) se přihlásí ke „zkušenosti“, kterou ve skutečnosti sami nemají. Další příčina, proč výsledky nemohou dát věrný obraz o konzumaci drog, spočívá v tom, že sociálně vyloučené skupiny, k nimž patří i pravidelní, závislí uživatelé drog, jsou z velké části obtížně či vůbec dosažitelní v rámci výběrového šetření založeného na dobrovolných rozhovorech dotázaných s tazateli. Z tohoto důvodu se lze s celkem vysokou mírou pravděpodobnosti domnívat, že většina těch, kdo v šetření přiznali vlastní zkušenosti s drogami, jsou experimentující, příležitostní nebo bývalí uživatelé, kteří nejsou drogově závislí. Přesto výsledky nepostrádají zajímavost, když ukazují, že poměrně velká část populace má zejména s tzv. lehkými či měkkými drogami přímou zkušenost a že se nebojí se k ní přiznat.

Graf 1: Přímá¹ a nepřímá² zkušenost s užíváním drog

Jak ukazují výsledky zachycené v grafu č. 1, téměř polovina dotázaných (46 %) v šetření uvedla, že má mezi přáteli či známými někoho, kdo užíval nebo užívá marihuanu či hašiš, a čtvrtina (26 %) uvedla, že sama tyto tzv. měkké drogy alespoň vyzkoušela. V případě drog jako heroin, pervitin či extáze znalost nějakého uživatele deklarovala pětina (20 %) respondentů, 45 dotázaných (4 %) přiznalo osobní zkušenost s těmito tzv. tvrdými drogami. Ve výzkumu před dvěma lety byly zjištěny mírně odlišné výsledky – podíl uživatelů drog mezi přáteli a známými byl zhruba o 10 procentních bodů vyšší jak u měkkých, tak i u tvrdých drog. Výrazný úbytek zaznamenaný v letošním roce bude nejspíše způsoben odlišnou formulací dotazu, kde byla daleko více zdůrazněna osobní vazba slovy „mezi přáteli a známými“ od méně důrazné „znáte osobně někoho“. Procento respondentů s vlastní zkušeností bylo shodné.

Podrobnější analýza na základě sociodemografických znaků ukázala, že z hlediska pohlaví je přímá i nepřímá zkušenost s užíváním drog podstatně vyšší u mužů než u žen. Velmi silným diferenačním faktorem ovšem je především věk. Přímá i nepřímá

¹ Otázka: „Užil jste někdy Vy osobně a) konopné drogy jako je např. marihuana nebo hašiš, b) drogy, jako je např. heroin, pervitin, extáze?“

² Otázka: „Je mezi Vašimi přáteli nebo známými někdo, kdo užívá nebo někdy užíval a) konopné drogy jako je např. marihuana nebo hašiš, b) drogy, jako je např. heroin, pervitin, extáze?“

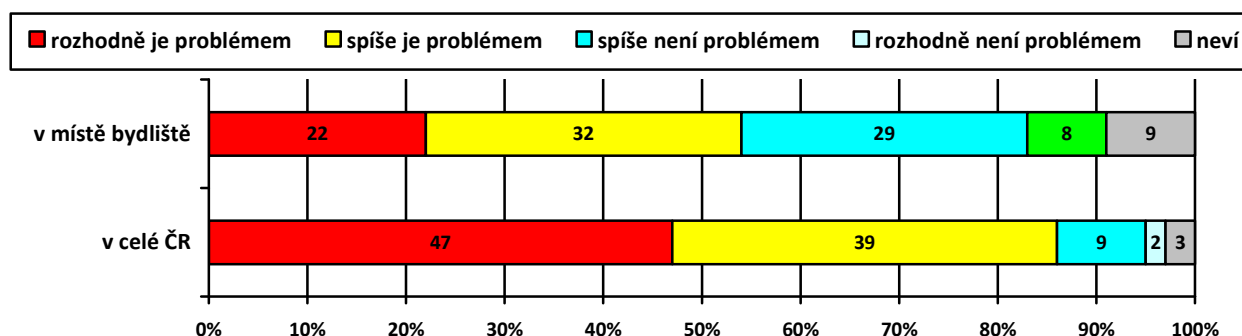
zkušenost s užíváním drog je velmi vysoká zejména u lidí ve věku do 30 let, u vyšších věkových kategorií se pak snižuje. Pokud jde o osobní přímou zkušenost s marihuanou nebo hašišem, tu v šetření přiznalo 49 % respondentů ve věku 15-19 let a 53 % ve věku 20-29 let, ve věkové kategorii od 30 do 44 let to bylo 29 %, mezi lidmi od 45 do 59 let mělo přímou zkušenost 19 % a mezi lidmi staršími 60 let jen 3 %. Podobně tak znalost někoho z uživatelů marihuany či hašiše uvedlo 69 % dotázaných mladších 20 let, tři čtvrtiny dotázaných ve věku 20-29 let, ve věkovém intervalu od 30 do 44 let to bylo kolem poloviny, mezi lidmi ve věku 45 až 59 lety dvě pětiny a ve věkové kategorii od 60 let výše pak už jen méně než šestina respondentů. V porovnání s údaji před dvěma roky, protože reformulací otázky celkově poklesl výskyt uživatelů měkkých drog mezi „přáteli a známými“, tak tento pokles se rovnoměrně týkal všech věkových kategorií. Co se týče vlastní zkušenosti, o 5 procentních bodů poklesla v nejmladší věkové kategorii, naopak o 5 p. b. vzrostla mezi padesátníky.

V případě tvrdých drog byla tendence velmi podobná, když znalost uživatele uvedlo kolem 40 % dotázaných do 30 let, naopak mezi nejstaršími z dotázaných to bylo jen 7 %. Ve všech kohortách došlo k podobnému poklesu oproti výsledkům z roku 2012. Z celkově nevelkého počtu těch, kdo přiznali zkušenost s nějakou tvrdou drogou (45 osob), bylo 10 ve věku do 20 let (to je ovšem 14 % z dané věkové kohorty), 17 z kohorty 20-29 let (9 %). Ve starších kohortách je pak zastoupení zhruba 3 %.

Rozdělení souboru na muže a ženy přineslo zjištění, že podíl uživatelů měkkých a tvrdých drog mezi přáteli a známými je u mužů a žen stejný. Avšak osobní zkušenost s drogami je mezi muži o třetinu vyšší.

Naproti tomu dosažené vzdělání nevykazuje u přímé či nepřímé zkušenosti s užíváním drog žádné významné rozdíly. Podobně pak i velikost sídla nebo region, ve kterém respondent žije.

Graf 2: Představuje situace v užívání drog problém?³

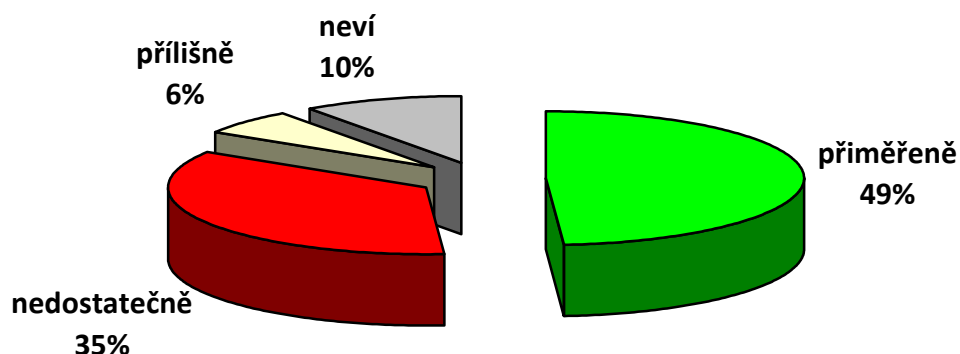
Z výsledků zachycených v grafu 2 je patrné, že současnou situaci z hlediska užívání drog naprostá většina dotázaných (86 %) vnímá jako problém z pohledu celé ČR, mírná nadpoloviční většina (54 %) má tentýž pocit i pokud jde o jejich vlastní místo bydliště. Naopak 11 % užívání drog jako problém v rámci ČR nevidí, více než třetina respondentů pak optimisticky hodnotí situaci z hlediska místa, kde žije. V případě hodnocení situace v místě vlastního bydliště byl zaznamenán zřetelně vyšší podíl nerozhodných odpovědí než u hodnocení situace v zemi jako celku. V porovnání s rokem 2010 nedošlo k žádnému názorovému posunu. Rozdíly v hodnocení činí jeden nebo dva procentní body, což se pohybuje v rámci výběrové chyby.

Poněkud méně často a s menší intenzitou jako problém v kontextu celé země vnímají situaci ohledně užívání drog lidé, kteří mají s drogami přímou zkušenost jako uživatelé měkkých či tvrdých drog. Ti, kteří mají zkušenost, zhruba o 10 % méně často

³ Otázka: „Je nebo není podle Vás současná situace v užívání drog problémem a) v celé České republice, b) v místě Vašeho bydliště?“

volili odpověď „rozhodně je problémem“. Podobný rozdíl v odpovědích byl zjištěn i při porovnání věkových kohort. Nejmladší kohorty volily podobně méně často odpověď „rozhodně ano“.

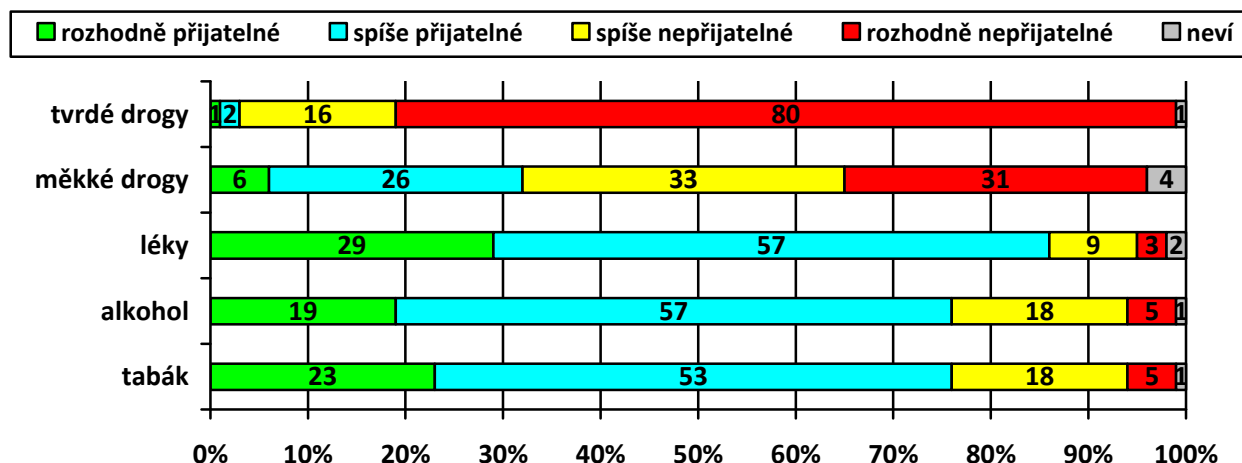
Graf 3: Jak se instituce v ČR zabývají problémem užívání drog?⁴

Pokud jde o pozornost a péči, kterou problematice užívání drog věnují příslušné instituce v České republice, polovina (49 %) veřejnosti soudí, že je přiměřená, zhruba třetina (35 %) ji považuje za nedostatečnou a 6 dotázaných ze sta jí naopak vnímá jako přehnanou. V tomto hodnocení opět nebyl zaznamenán mezi roky 2010 a 2012 žádný statisticky významný rozdíl.

Pocit, že je péče věnovaná drogové problematice ze strany odpovědných institucí přiměřená, se mezigeneračně téměř neliší, podobně se postoj neliší ani v závislosti na zkušenostech s drogami. Odlišnost mezi generacemi spočívá jen v tom, že nejmladší a nejstarší věková kohorta dosti často (až z jedné pětiny) volila odpověď "nevím".

Graf 4: Přijatelnost užívání některých látek⁵

Z odpovědí na otázku zjišťující přijatelnost či nepřijatelnost užívání některých látek (viz graf 4) vyplývá, že relativně vysokou úroveň akceptace mají zejména léky působící na psychiku lidí, jako jsou léky na uklidnění, na spaní, proti bolesti a podobně, jejichž užívání za přijatelné označilo 86 % respondentů. Také užívání legálních a víceméně dlouhodobě společensky akceptovaných „drog“, jako tabáku či alkoholu, výrazná většina

⁴ Otázka: „Podle Vašeho názoru, zabývají se instituce v České republice problémem užívání drog příliš mnoho, přiměřeně, nedostatečně?“

⁵ Otázka: „Považujete Vy osobně užívání následujících látek za přijatelné nebo nepřijatelné? a) Tabáku, b) alkoholu, c) léků proti bolesti, na spaní nebo na uklidnění, d) tzv. měkkých drog (např. marihuana, hašiš), e) tzv. tvrdých drog (např. extáze, pervitin, heroin).“

dotázaných vidí jako přijatelné, byť přibližně čtvrtina oslovených se v těchto případech vyjádřila opačně. Naopak pouze menšina dosahující přibližně jedné třetiny (32 %) za přijatelné považuje i užívání tzv. měkkých drog, jako jsou marihuana či hašiš, zatímco 64 % to vnímá jako nepřijatelné. Postoj k užívání tzv. tvrdých drog je prakticky jednomyslně negativní. Srovnání s údaji z roku 2010 ukazuje, že v názorech na léky, alkohol a tabák nedošlo k žádnému posunu, avšak podíl respondentů, kteří považují lehké drogy za rozhodně nebo spíše přijatelné, se zvětšil o 6 procentních bodů. Změnil se i názor na tvrdé drogy: o 4 p. b. ubylo těch, kteří považují užívání drog za rozhodně nepřijatelné (tyto 4 p. b. přibyly v odpovědi „spíše nepřijatelné“). Oba dva posuny ukazují na rostoucí toleranci společnosti k užívání drog. Až další výzkum může tento trend případně potvrdit a zjistit, zda tento nárůst tolerance se promítne do hodnocení problémovosti drogové situace.

Vztah k (nelegálním) drogám je výrazně podmíněn věkem. Dobře to ilustruje následující tabulka 1, ve které uvádíme procento odpovědí „rozhodně nepřijatelné“.

Tabulka 1: Přijatelnost užívání měkkých a tvrdých drog - podíl odpovědí „rozhodně nepřijatelné“ podle věkových skupin

	15-19	20-29	30-44	45-59	60+
Měkké drogy	8 %	22 %	30 %	35 %	42 %
Tvrdé drogy	57 %	69 %	80 %	87 %	85 %

Vztah k legálním drogám je v tomto ohledu zcela tolerantní, „rozhodně nepřijatelné“ jsou zhruba pro 3 - 5% dotázaných, přičemž nebyl zjištěn žádný rozdíl mezi věkovými skupinami.

To, že je míra tolerance k užívání (nelegálních) drog mezi mladšími výrazně vyšší, naznačuje, že především měkké drogy se postupně dostanou do stejného postavení, jako má tabák a alkohol z hlediska celospolečenských norem chování.

V tomto ohledu jsou nepochybně důležité názory na kriminalizaci drog - viz následující tabulka 2:

Tabulka 2: Názor na kriminalizaci pěstování, výroby, prodeje a užívání drog⁶

Údaje v %	Rozhodně ano	Spíše ano	Spíše ne	Rozhodně ne	Neví
Pěstování marihuany za účelem prodeje	52	30	10	5	3
Pěstování marihuany pro vlastní spotřebu	12	19	36	29	4
Výroba drog za účelem prodeje	82	11	2	4	1
Prodej měkkých drog	64	21	9	5	1
Prodej tvrdých drog	84	9	2	4	1
Užívání měkkých drog	30	26	27	13	4
Užívání měkkých drog k léčebným účelům	10	9	34	43	4
Užívání tvrdých drog	65	18	8	6	3

⁶ Otázka: Měl by být trestnímu postihu vystaven člověk, který je přistižen při následujících činnostech?

Rozložení souhlasných a nesouhlasných odpovědí u jednotlivých položek baterie dokresluje výše komentovanou míru tolerance k užívání drog. Převážná většina populace je přesvědčena, že výroba a prodej drog by měly být kriminalizovány (80 - 90 % v závislosti na charakteru drogy), ve stejné míře by mělo být kriminalizováno užívání tvrdých drog. Zhruba třetina dotázaných požaduje kriminalizaci pěstování marihuany pro vlastní potřebu. Trochu překvapivě pak vychází, že více než polovina respondentů požaduje, aby byli kriminalizováni lidé přistižení při užívání měkké drogy.

Podle očekávání bylo zjištěno, že požadavek na kriminalizaci především u měkkých drog je podmíněn věkem a také zkušeností s drogami. Pro ilustraci si uvedme, že mezi nejmladšími respondenty je pro kriminalizaci uživatele měkké drogy 36 % (z toho „rozhodně ano“ 11 %), mezi nejstarší generací pak 60 % (40 % „rozhodně ano“). Mezi těmi, kteří mají osobní zkušenost s měkkou drogou, je pro trestní stíhání 34 % (13 % rozhodně ano), mezi těmi, kteří nemají zkušenost, je pro stíhání 63 % (rozhodně ano pak 36 %).

Podobné otázky na kriminalizaci drog byly položeny v šetření CVVM před deseti lety. Z porovnání výsledků plyne, že během deseti let se názory částečně změnily, co se týče měkkých drog, avšak nezměnily, co se týče drog tvrdých. Uvedme si výsledky pro zcela srovnatelné položky (součet odpovědí „rozhodně ano“ a „spíše ano“):

Tabulka 3: Názor na kriminalizaci pěstování, výroby, prodeje a užívání drog - srovnání

	2002	2012
Pěstování marihuany pro vlastní potřebu	47 %	31 %
Užívání měkké drogy	50 %	56 %
Užívání tvrdých drog	81 %	83 %
Výroba drog	96 %	93 %

Pozn.: V tabulce jsou uvedeny podíly lidí, kteří se rozhodně či spíše domnívají, že člověk přistižený při jmenovaných činnostech, má být vystaven trestnímu postihu.

Na závěr uvádíme přehled odpovědí na otevřenou otázku, která si kladla za cíl zjistit, do jaké míry veřejnost spojuje drogovou problematiku s určitými skupinami. Otázka zněla: Uvedte, prosím, 3 skupiny obyvatel, kterých se podle Vás problém užívání drog týká nejvíce. Odpovědi, které jsme získali, jsme následně kategorizovali. V tabulce záměrně uvádíme celé spektrum názorů, aby si čtenář získal co nejúplnější představu o tom, jaké skupiny lidé vymezují, když přemýšlejí o drogové problematice.

Polovina dotázaných uvedla skupinu mládeže bez dalšího rozlišení (v jedné z odpovědí). Avšak někteří konkretizovali svoji odpověď na žáky, teenagery apod. tj. převážně do (nej)mladší části mládeže. Část dotázaných spojila drogové ohrožení s chudobou, sociálním vyloučením a nezaměstnaností (ale našli se i tací, kteří naopak zdůraznili bohatství). Řada dotázaných zmínila bezdomovce. Zvláštní pozornost si zasluhuje, že Romové v souvislosti s drogami uvedlo 160 dotázaných (druhá nejčastěji zmiňovaná skupina). Znamená to, že stereotyp nepřizpůsobivosti se přenáší i do oblasti drog. Na druhou stranu je zajímavé, že drogy nejsou významněji spojovány se žádnou subkulturou mládeže.

Samotní mladí lidé uvádějí sami sebe jako první ohroženou skupinu (třetina z odpovědí). V věkové skupině 60+ uvedla „mládež, mladiství..“ téměř polovina respondentů. Nejmladší kohorta pak více rozlišuje mezi konkrétními skupinami mládeže (ZŠ, učňové, teenageři), častěji uvádí chudé, nezaměstnané a Romové. Stejně jako ostatní respondenti nezmiňuje specifické subkultury mládeže.

Tabulka 4: Přehled spontánně jmenovaných skupin, kterých se problematika drog týká nejvíce (četnosti a %).

	1. jmenovaná skupina		2. jmenovaná skupina		3. jmenovaná skupina	
	Četnost	%	Četnost	%	Četnost	%
Mládež, mladí, mladiství	397	38,1	95	9,1	33	3,2
Děti, žáci ZŠ	40	3,8	12	1,2	7	,7
Teenageři, náctiletí, adolescenti	70	6,7	26	2,5	9	,9
Středoškoláci, učni	13	1,2	17	1,6	2	,2
Vysokoškoláci	5	,5	3	,3	8	,8
Děti bohatých	15	1,4	21	2,0	14	1,3
Děti soc. slabých, z rozvrácených rodin	28	2,7	22	2,1	14	1,3
Subkultury mládeže - techno, punk, disko, motorky, squat	22	2,1	21	2,0	16	1,5
Bohatí	18	1,7	38	3,6	33	3,2
Chudí, sociálně vyloučení	33	3,2	69	6,6	34	3,3
Nezaměstnaní	40	3,8	80	7,7	36	3,5
Romové	56	5,4	60	5,8	51	4,9
Bezdomovci	44	4,2	95	9,1	59	5,7
Podsvětí	17	1,6	45	4,3	48	4,6
Cizinci, jiná etnika než Romové	11	1,1	23	2,2	31	3,0
Homosexuálové	6	,6	13	1,2	5	,5
Umělci	6	,6	27	2,6	17	1,6
Psychické vlastnosti, charakter, životní situace	30	2,9	37	3,6	49	4,7
Celebrity, známí lidé, slavní	7	,7	11	1,1	15	1,4
Studenti	21	2,0	16	1,5	4	,4
Nemocní	5	,5	16	1,5	22	2,1
Nepřízpůsobiví, problémoví	13	1,2	22	2,1	20	1,9
Drogově závislí	23	2,2	19	1,8	7	,7
Jinak závislí	3	,3	10	1,0	12	1,2
Hloupí, nevzdělaní	7	,7	14	1,3	11	1,1
Jiná odpověď	56	5,4	48	4,6	56	5,4
Neví	53	5,1				
Celkem	1039	99,7	860	82,5	613	58,8
BEZ ODPOVĚDI	3	,3	182	17,5	429	41,2
	1042	100,0	1042	100,0	1042	100,0